

**Opinia o rozprawie doktorskiej mgr Anny Marii Kuder
pt. „Wykładniki negacji w polskim języku migowym”**

Rozprawa mgr Anny Kuder pt. „Wykładniki negacji w polskim języku migowym” stanowi pionierską na gruncie lingwistyki polskiego języka migowego, a jedną z trzech pierwszych w świecie opartych na korpusie prac poświęconych zjawisku negacji w językach migowych. Oczywiście nie znaczy to, iż negacja w językach migowych, w tym w PJM nie była wcześniej opisywana; niemniej podstawą materiałową stanowiły izolowane zdania elicytowane lub własna znajomość danego języka migowego przez badacza.

W pracy mgr Kuder postawiła kilka ważkich pytań badawczych:

- Po pierwsze, jakie miejsce zajmuje polski język migowy w typologii zaproponowanej przez Ulrikę Zeshan w pracy z 2004r. (“Hand, Head, and Face: Negative Constructions in Sign Languages”, *Linguistic Typology*, 2004, 8, ss. 1–58); gdzie autorka ta podzieliła języki na *manual dominant* i *non-manual dominant*. W pierwszym typie negacja zawsze musi być wyrażona znakiem manualnym, w drugim może być wyrażona jedynie elementem niemanualnym (najczęściej kręceniem głową).
- Po drugie, jaka jest szczegółowa dystrybucja znanych z polskiej literatury przedmiotu sposobów negacji: istnienie supletywnych par czasowników o przeciwstawnej polarności; negacja morfologiczna w postaci poprzedzającego kołowego ruchu nadgarstka; negacja leksykalna w postaci znaku o znaczeniu ‘NIE’, ‘WCALE’ itd.
- Po trzecie, czy istnieje korelacja między typem przeczenia manualnego a negacją niemanualną i czy przeczące kręcenie głową w takich wypadkach ma charakter systemowy, czy też jest kwestią stylu migania poszczególnych informatorów. Pytanie to pozostaje w związku z innym, ogólniejszym pytaniem: czy przeczące kręcenie głową jest w językach migowych częścią systemu tych języków, czy też, tak jak w językach fonicznych, gestem towarzyszącym wypowiedzi przeczącej.
- Po czwarte, jaki jest szyk negacji manualnej w zdaniu i czy negacja wpływa na szyk zdania w PJM.
- Po piąte, czy kręcenie głową towarzyszy wyłącznie znakowi przeczącemu, czy też rozprzestrzenia się na elementy sąsiadujące.
- Po szóste, jakie inne funkcje poza negacją zdaniową pełni w PJM przeczące kręcenie głową.

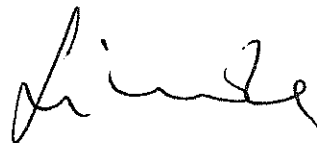
Na wszystkie te pytania badawcze otrzymujemy w rozprawie odpowiedzi oparte na szczegółowej analizie bardzo dużej próbki danych językowych oraz bardzo silne argumenty przemawiające na korzyść właśnie badań korpusowych.

Okazuje się, że choć PJM może być uznany za język typu *non-manual dominant*, ze względu na to, iż możliwe są w nim zdania zanegowane wyłącznie niemanualnie, to stanowią one bardzo mały odsetek wszystkich zanegowanych zdań. Co więcej, szczegółowe analizy statystyczne przeprowadzone na potrzeby pracy sugerują, iż przeczące kręcenie głową w PJM

jest raczej gestem towarzyszącym przeczącej wypowiedzi i jego pojawienie zależy od stylu migania danej osoby. Z kolei nie wydaje się, by negacja, czy to manualna, czy to niemanualna, wpływała na szyk głównych członów zdania. Partykuły przeczące najczęściej występowały przed elementem negowanym, co chyba słusznie mgr Kuder wyjaśnia wpływem polszczyzny fonicznej, choć w materiale znaleziono także przykłady występowania jej po negowanym elemencie lub na końcu zdania. Z kolei rozprzestrzenianie się kręcenia głową okazało się PJM zjawiskiem rzadkim: na tyle rzadko zaświadczonym i tak różnorodnych typach wypowiedzi, że niemożliwe było sformułowanie jakiegokolwiek uogólnień. Odnośnie do przeczącego kręcenia głową niezmienną polarności zdania w materiale znalazły potwierdzenie wszystkie znane z literatury przedmiotu funkcje, ale tylko pewne z nich wystąpiły znacząco często.

Wysoko należy ocenić następujące aspekty rozprawy

1. Doskonałą znajomość światowej literatury przedmiotu i umiejętność jej syntetycznego, a czasami krytycznego referowania. Notabene rozprawie mgr Kuder zawdzięczamy pewne bardzo trafne propozycje odpowiedników anglojęzycznych terminów.
2. Umiejętność wykorzystania dostępnych wcześniej opracowań jako źródła pytań badawczych oraz metod wykorzystanych w pracy.
3. Bardzo dobrą znajomość narzędzi analizy statystycznej i ich świadome wykorzystanie: tylko tam, gdzie dane ilościowe uzasadniały ich zastosowanie. Odnotować też należy, iż testy i analizy statystyczne nie były wykorzystywane w dwóch wspomnianych wyżej opartych na korpusach pracach dotyczących negacji w niderlandzkim języku migowym i australijskim języku migowym.
4. Umiejętność zaplanowania znakowania korpusu pod względem interesujących badaczkę danych.
5. Wnikliwość analiz jakościowych tam, gdzie były wskazane.
6. Umiejętność zaprojektowania czytelnego układu rozprawy.

Warszawa, 9 września 2019.